

ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV

**CIEĽOVÉ POŽIADAVKY NA VEDOMOSTI A ZRUČNOSTI
MATURANTOV Z MATEMATIKY**

BRATISLAVA 2012

Schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky dňa 30. 8. 2013
pod číslom 2013-10834/28677:1-0922 s platnosťou od 1. 9. 2013.

ÚVOD

Cieľové požiadavky z matematiky sú rozdelené na časti *Obsah* a *Požiadavky na vedomosti a zručnosti*.

Text v jednotlivých častiach vytlačený *obyčajnou kurzívou* predstavuje odvolávky, vysvetlivky a komentáre.

V každej kapitole sú v odseku *Obsah* (rozdelenom spravidla na 2 menšie časti s názvami *Pojmy* a *Vlastnosti a vzťahy*) vymenované termíny a vzťahy (vzorce, postupy, tvrdenia), ktoré má žiak ovládať. Toto ovládanie v prípade *pojmov* znamená, že žiak

- rozumie zadaniam úloh, v ktorých sa tieto pojmy vyskytujú,
- vie ich správne použiť pri formuláciách svojich odpovedí,
- vie ich stručne opísať (definovať).

V prípade *vlastností a vzťahov* ovládaním rozumieme žiakovu schopnosť vybaviť si tieto vzťahy v mysli (bez toho, aby mu bolo potrebné pripomínať konkrétnu podobu uvedeného vzťahu, postupu, či tvrdenia) a použiť ich pri riešení danej úlohy (pričom spôsob tohto použitia špecifikuje časť *Požiadavky na vedomosti a zručnosti*, o ktorej hovoríme nižšie). Kvôli prehľadnosti neuvádzame úplné znenie jednotlivých vzťahov so všetkými predpokladmi a podmienkami, ale len takú ich podobu, z ktorej je jasné, aké tvrdenie máme na mysli.

Pokiaľ sa v zadaniach úloh alebo otázok, ktoré má žiak riešiť alebo zodpovedať, vyskytnú pojmy, ktoré nie sú uvedené v časti *Obsah*, bude potrebné ich v texte zadania vysvetliť. Rovnako tak v prípade, že zadanie vyžaduje použitie postupu alebo vzťahu, ktorý nie je zahrnutý do časti *Obsah*, musí byť žiakovi k dispozícii opis požadovaného postupu alebo vzťahu (tento opis však nemusí byť súčasťou zadania, môže byť napríklad uvedený v zozname vzorcov a vzťahov, ktorý bude priložený k celému súboru zadaní). Výnimku z tohto pravidla predstavuje situácia, keď riešením úlohy má byť *objavenie* alebo *odvodenie* takého vzťahu, ktorý nebol uvedený v odseku *Vlastnosti a vzťahy*.

Časť *Požiadavky na vedomosti a zručnosti* opisuje v každej kapitole činnosti, ktoré má byť žiak schopný správne realizovať. V texte používanú formuláciu „*žiak vie...*“ pritom chápeme v zmysle „*žiak má vedieť...*“; podobne formulácia „*... pokiaľ (ak) žiak vie...*“ znamená „*... ak je v týchto cieľových požiadavkách uvedené, že žiak má vedieť...*“. Teda napríklad text „*žiak vie nájsť všetky riešenia nerovnice $f(x) \leq a$, pokiaľ vie riešiť rovnicu $f(x) = a$ a súčasne vie načrtnúť graf funkcie f* “ (ktorý čitateľ nájde v kapitole 1.4) treba chápať tak, že na inom mieste týchto cieľových požiadaviek je špecifikované, grafy ktorých funkcií f má žiak vedieť načrtnúť, a pre ktoré funkcie f má žiak vedieť riešiť rovnicu $f(x) = a$. Podobnú úlohu plní odvolávka „*pozri...*“; napríklad v texte „*žiak vie nájsť definičný obor danej funkcie (pozri 1.4 Rovnice, nerovnice a ich sústavy)*“ táto odvolávka upozorňuje, že stupeň náročnosti, na ktorom má žiak zvládnuť určovanie definičného oboru funkcie, je daný náročnosťou rovníc a nerovnic, ktoré pri tom musí vyriešiť, pričom táto náročnosť je opísaná v časti 1.4. Odvolávka „*pozri tiež...*“ upozorňuje čitateľa, že uvedený pojem alebo činnosť sa vyskytuje aj na inom mieste tohto textu.

Žiak by mal byť schopný riešiť *úlohy komplexného charakteru*, teda úlohy, ktorých riešenie vyžaduje spojenie *nevelkého počtu* činností opísaných v týchto cieľových požiadavkách (pritom nevyklúčujeme spájanie činností opísaných v rôznych kapitolách); napr. pri riešení slovnej úlohy by mal žiak zvládnuť formuláciu príslušného problému v reči matematiky, jeho vyriešenie prístupnými matematickými prostriedkami a formuláciu odpovede opäť v reči pôvodného slovného zadania. Jednotlivé činnosti uvedené v časti *Požiadavky na vedomosti a zručnosti* predstavujú len jednu činnosť, pričom riešenie jedného konkrétneho zadania môže vyžadovať i použitie a spojenie viacerých takýchto činností.

V snahe o ucelenosť jednotlivých kapitol uvádzame tie pojmy a zručnosti, ktoré súvisia s viacerými kapitolami, v každej z nich. Z toho istého dôvodu sú do textu zaradené i niektoré pojmy, vzťahy a činnosti, ktoré sú obsahom učiva základnej školy.

Vyznačené (zvýraznené) učivo sa v prechodnom období 2012 – 2016 nebude testovať v externej časti maturitnej skúšky.

1 ZÁKLADY MATEMATIKY

1.1 Logika a množiny

Obsah

Pojmy:

výrok, axióma, definícia, hypotéza, tvrdenie, pravdivostná hodnota, logické spojky, negácia, konjunkcia, disjunkcia, implikácia, obmena implikácie, obrátená implikácia, ekvivalencia, vyplýva, je ekvivalentné, kvantifikátor (existenčný, všeobecný, aspoň, najviac, práve), priamy a nepriamy dôkaz, dôkaz sporom, množina, prvky množiny, podmnožina, nadmnožina, prienik, zjednotenie a rozdiel množín, Vennove diagramy, disjunktné množiny, prázdna množina, doplnok množiny, konečná a nekonečná množina, počet prvkov množiny.

Vlastnosti a vzťahy:

- Implikácia (výrok) $A \Rightarrow B$ je ekvivalentná s implikáciou (výrokom) $B' \Rightarrow A'$ (výrok z A vyplýva B platí práve vtedy, keď platí výrok z negácie B vyplýva negácia A),
- výroky A, B sú ekvivalentné, ak platia obe implikácie $A \Rightarrow B, B \Rightarrow A$,
- negácia konjunkcie (disjunkcie) je disjunkcia (konjunkcia) negácií,
- implikácia $A \Rightarrow B$ je nepravdivá práve vtedy, keď je pravdivý výrok A a nepravdivý výrok B ,
- pravdivosť zložených výrokov a negácie („tabuľka pravdivostných hodnôt“),
- negácia výroku $\forall x \in M$ platí $V(x)$ je $\exists x \in M$, pre ktoré neplatí $V(x)$,
- negácia výroku $\exists x \in M$, pre ktoré platí $V(x)$ je $\forall x \in M$ neplatí $V(x)$,
- $A = B$ práve vtedy, keď súčasne platí $A \subset B, B \subset A$,
- pre počty prvkov zjednotenia dvoch množín platí $|A \cup B| = |A| + |B| - |A \cap B|$,
- $(A \cap B)' = A' \cup B'$, $(A \cup B)' = A' \cap B'$.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie:

- rozlíšiť používanie logických spojok a kvantifikátorov vo vyjadrovaní sa v bežnom živote na jednej strane a v rovine zákonov, nariadení, zmlúv, návodov, matematiky na strane druhej,
- zistiť pravdivostnú hodnotu zloženého výroku (vytvoreného pomocou negácie, konjunkcie, disjunkcie, implikácie, ekvivalencie) z pravdivostných hodnôt jednotlivých zložiek (teda napísať pre danú situáciu príslušný riadok „tabuľky pravdivostných hodnôt“),
- v jednoduchých prípadoch rozhodnúť, či je výrok negáciou daného výroku, vytvoriť negáciu zloženého výroku (nie len pomocou „nie je pravda, že...“),
- v jednoduchých prípadoch zapísať a určiť množinu vymenovaním jej prvkov, charakteristickou vlastnosťou alebo množinovými operáciami,
- v jednoduchých prípadoch rozhodnúť o konečnosti či nekonečnosti danej množiny,
- opísať základné druhy dôkazov (priamy, nepriamy, sporom) a dokumentovať ich príkladmi,
- použiť základné druhy dôkazov pri dokazovaní jednoduchých tvrdení,
- určiť zjednotenie, prienik a rozdiel množín i doplnok množiny A (ak A je podmnožinou B) vzhľadom na množinu B (intervaly pozri v 1.2 Čísla, premenné a výrazy),
- použiť vzťah pre počet prvkov zjednotenia dvoch množín pri hľadaní počtu prvkov týchto množín, resp. ich prieniku alebo zjednotenia,

- pri riešení úloh o množinách použiť ako pomôcku Vennove diagramy (pre 2 – 4 množiny).

1.2 Čísla, premenné a výrazy

Obsah

Pojmy:

konštanta, premenná, výraz, obor definície výrazu, rovnosť výrazov, hodnota výrazu, mnohočlen, stupeň mnohočlena, doplnenie do štvorca (pre kvadratický mnohočlen), člen mnohočlena, vynímanie pred zátvorku, úprava na súčin, krátenie výrazu, prirodzené (N), celé (Z), nezáporné (N_0), záporné (Z^-), racionálne (Q), iracionálne (I), reálne (R) čísla, n -ciferné číslo, zlomky (čitateľ, menovateľ, spoločný menovateľ, základný tvar zlomku, zložený zlomok, hlavná zlomková čiara), desatinný rozvoj (konečný, nekonečný a periodický), číslo π , nekonečno, číselná os, znázorňovanie čísel, komutatívny, asociatívny a distributívny zákon, odmocnina (druhá), n -tá odmocnina, mocnina (s prirodzeným, celočíselným, racionálnym exponentom), exponent a základ mocniny, základ logaritmu, absolútna hodnota čísla, úmera (priama a nepriama), pomer, percento, promile, základ (pre počítanie s percentami), faktoriál, kombinačné číslo, desiatková sústava, dekadický zápis, interval (uzavretý, otvorený, ohraničený, neohraničený).

Vlastnosti a vzťahy:

- $x^2 - y^2 = (x - y) \cdot (x + y)$, $x^2 \pm 2xy + y^2 = (x \pm y)^2$, $ax^2 + bx + c = a \cdot (x - x_1) \cdot (x - x_2)$, kde x_1, x_2 sú korene rovnice $ax^2 + bx + c = 0$, ($a \neq 0$),
- $a^{x+y} = a^x \cdot a^y$, $(a^x)^y = a^{xy}$, $a^{-x} = \frac{1}{a^x}$, $(ab)^x = a^x \cdot b^x$, $c^0 = 1$, $a, b \geq 0$, $c > 0$, $x, y \in Z, Q$,
- $\sqrt[m]{\sqrt[n]{x}} = \sqrt[m \cdot n]{x}$, $(\sqrt[n]{x})^m = \sqrt[n]{x^m}$, $\sqrt[n]{x} \cdot \sqrt[n]{y} = \sqrt[n]{xy}$, pre $x, y \geq 0$, $m, n \in N$,
- $\sqrt{a^2} = |a|$,
- $|x - a|$ je vzdialenosť obrazov čísel x a a na číselnej osi,
- $\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1$, $\cos\left(\frac{\pi}{2} - \alpha\right) = \sin \alpha$, $\sin\left(\frac{\pi}{2} - \alpha\right) = \cos \alpha$,
- $\sin(-\alpha) = -\sin \alpha$, $\cos(-\alpha) = \cos \alpha$, $\sin(\pi - \alpha) = \sin \alpha$, $\cos(\pi - \alpha) = -\cos \alpha$,
 $\sin 2\alpha = 2 \sin \alpha \cdot \cos \alpha$, $\cos 2\alpha = \cos^2 \alpha - \sin^2 \alpha$,
 $\operatorname{tg} \alpha = \frac{\sin \alpha}{\cos \alpha}$,
- $a^x = b \Leftrightarrow x = \log_a b$, $a^{\log_a x} = x$, pre $a > 0$, $a \neq 1$, $x > 0$, $b > 0$,
- $\log_a x + \log_a y = \log_a (x \cdot y)$, $\log_a x - \log_a y = \log_a \frac{x}{y}$, pre $a > 0$, $a \neq 1$, $x, y > 0$,
- $\log_a (x^y) = y \cdot \log_a x$, pre $a > 0$, $a \neq 1$, $x > 0$,
- $n! = 1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot \dots \cdot n$, pre prirodzené čísla n , $0! = 1$,
- $\binom{n}{k} = \frac{n!}{k!(n-k)!}$, pre prirodzené čísla n a nezáporné celé čísla k , nie väčšie ako n ,
- práve racionálne čísla majú desatinný periodický rozvoj,
- $R = Q \cup I$, $Q \cap I = \{ \}$, $Z = N \cup Z^- \cup \{0\}$, $N \subset Z \subset Q \subset R$.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie:

(čísla)

- zaokrúhľovať čísla,
- upraviť reálne číslo na tvar $\pm a \cdot 10^n$, kde n je celé číslo a a číslo z intervalu $(1, 10)$,
- vypočítať absolútnu hodnotu reálneho čísla,
- zapísať vzdialenosť bodov na číselnej osi pomocou absolútnej hodnoty,
- znázorňovať čísla na číselnej osi, porovnávať čísla na číselnej osi, odčítat čísla z číselnej osi,
- pre konkrétne n všeobecne zapísať n -ciferné číslo,
- na približný výpočet číselných výrazov a hodnôt funkcií (vrátane $\log_a x$) používať kalkulačku, pričom vie
 - upravovať číselné výrazy na tvar vhodný pre výpočet na kalkulačke,
 - zvoliť vhodný postup, aby mu vyšiel čo najpresnejší výsledok (*napr. pri približnom výpočte $\frac{20!}{10! \cdot 10!}$*),
- pomocou kalkulačky zistiť ostrý uhol, ktorý má danú goniometrickú hodnotu,
- porovnať dve reálne čísla na úrovni presnosti kalkulačky,
- vyjadriť zjednotenie, prienik a rozdiel konečného počtu intervalov pomocou najmenšieho počtu navzájom disjunktných intervalov, jednoprvkových množín a prázdnej množiny,

(výrazy)

- určiť hodnotu výrazu (*dosadiť*) bez použitia kalkulačky alebo pomocou kalkulačky,
- určiť obor definície výrazu (*pozri 1.4 Rovnice, nerovnice a ich sústavy*),
- odstrániť absolútnu hodnotu rozlišovaním vhodných prípadov (*t.j. $|V(x)| = V(x)$ pre x , pre ktoré $V(x) \geq 0$ a $|V(x)| = -V(x)$ pre x , pre ktoré $V(x) \leq 0$*),
- doplniť kvadratický trojčlen do štvorca (*pozri tiež 2.2 Lineárna a kvadratická funkcia, aritmetická postupnosť*),
- upravovať mnohočlen na súčin vynímaním pred zátvorku a použitím vzťahov pre rozklady výrazov $x^2 - y^2$, $x^2 \pm 2xy + y^2$, $ax^2 + bx + c$,
- použiť pri úpravách výrazov (číselných alebo výrazov s premennými) rovnosti uvedené v časti *Vlastnosti a vzťahy*, roznásobovanie, vynímanie pred zátvorku, krátenie, úpravu zloženého zlomku na jednoduchý,

(práca s premennou)

- používať percentá a úmeru,
- nahradíť premennú vo výraze novým výrazom (*substitúcia, pozri tiež 1.4 Rovnice, nerovnice a ich sústavy*),
- pri priamo závislých veličinách vie vyjadriť jednu pomocou druhej (*pozri tiež 2.1 Funkcia a jej vlastnosti, postupnosti*),
- vyjadriť neznámu zo vzorca (*pozri 2.1 Funkcia a jej vlastnosti, postupnosti*),
- zapísať slovný text algebraicky (*matematizácia*),
 - zapísať vzťahy (v jednoduchom texte) pomocou premenných, čísel, rovností a nerovností,
 - zapísať, vyjadriť bežné závislosti v geometrii,
 - v jednoduchých prípadoch odvodiť zo známych vzťahov niektoré nové vzťahy,
- riešiť kontextové (*slovné*) úlohy vedúce k rovniciam a nerovniciam (*pozri 1.4 Rovnice, nerovnice a ich sústavy*) a interpretovať získané riešenia v jazyku pôvodného zadania.

1.3 Teória čísel

Obsah

Pojmy:

deliteľ, násobok, deliteľnosť, najväčší spoločný deliteľ (NSD), najmenší spoločný násobok (NSN), prvočíslo, zložené číslo, súdeliteľné a nesúdeliteľné čísla, zvyšok, prvočíselný rozklad, prvočiniteľ.

Vlastnosti a vzťahy:

- Znak deliteľnosti číslom 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie:

- zistiť bez delenia, či je dané číslo deliteľné niektorým z čísel uvedených vo vlastnostiach a vzťahoch,
- sformulovať a použiť kritériá deliteľnosti niektorými zloženými číslami, ktoré sú súčinom nesúdeliteľných čísel uvedených vo vlastnostiach a vzťahoch (napr. 6, 12, 15),
- nájsť NSN, NSD daných čísel,
- nájsť celočíselné riešenia úloh, v ktorých možno jednoduchou úvahou určiť vhodnú konečnú množinu, ktorá hľadané riešenia musí obsahovať (riešenia úlohy potom nájde preverení jednotlivých prvkov získanej konečnej množiny),
- pri riešení jednoduchých úloh využiť pravidelnosť rozloženia násobkov celých čísel na číselnej osi.

1.4 Rovnice, nerovnice a ich sústavy

Obsah

Pojmy:

rovnica, nerovnica, sústava rovníc, sústava nerovnic a ich riešenie, koeficient, koreň, koreňový činiteľ, diskriminant, doplnenie do štvorca, úprava na súčin, substitúcia, kontrola (skúška) riešenia, (ekvivalentné a neekvivalentné) úpravy rovnice a nerovnice, lineárny, kvadratický člen, koeficient pri lineárnom (kvadratickom) člene.

Vlastnosti a vzťahy:

- Diskriminant kvadratickej rovnice $ax^2 + bx + c = 0$ je $D = b^2 - 4ac$,
- riešením kvadratickej rovnice $ax^2 + bx + c = 0$ sú $x_{1,2} = \frac{-b \pm \sqrt{D}}{2a}$,
- vzťah medzi diskriminantom a počtom (navzájom rôznych) koreňov kvadratickej rovnice,
- $ax^2 + bx + c = a \cdot (x - x_1) \cdot (x - x_2)$, kde x_1, x_2 sú korene rovnice $ax^2 + bx + c = 0$, $a \neq 0$,
- vzťah medzi znamienkom súčinu dvoch výrazov a znamienkom jednotlivých činiteľov.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie:

(rovnice)

- nájsť všetky riešenia lineárnej rovnice $ax + b = 0$ a kvadratickej rovnice $ax^2 + bx + c = 0$, pričom pozná vzťah medzi koreňmi kvadratickej rovnice a koreňovými činiteľmi, počtom riešení,
- nájsť všetky riešenia, resp. všetky riešenia ležiace v danom intervale I (ak sa nedá presne, tak približne s pomocou kalkulačky) rovnice $f(x) = A$, kde $A \in R$ a f je funkcia
 - $x^a, b^x, \log_b x$ ($a \in Q, b$ je kladné číslo rôzne od 1),

- $|x - a|$,
- $\sin x$, $\cos x$, $\operatorname{tg} x$,

a vie určiť, koľko riešení má uvedená rovnica (v závislosti od čísla A , čísel a , b , c , resp. intervalu I)

- použitím danej substitúcie $y = \varphi(x)$ upraviť rovnicu zapísanú v tvare $f(\varphi(x)) = A$ na tvar $f(y) = A$, špeciálne vie nájsť všetky riešenia (resp. všetky riešenia ležiace v danom intervale I) rovníc
 - $f(ax + b) = A$, kde f je funkcia x^a , b^x , $\log_b x$, $\sin x$, $\cos x$,
 - $f(ax^2 + bx + c) = A$, kde f je funkcia x^a , b^x , $\log_b x$,
 - nájsť všetky riešenia (resp. všetky riešenia ležiace v danom intervale I) rovníc zapísaných v tvare $f(x)g(x) = 0$, pokiaľ vie riešiť rovnice $f(x) = 0$, $g(x) = 0$,
 - nájsť všetky riešenia (resp. všetky riešenia ležiace v danom intervale I) rovníc, ktorých tvar možno upraviť na niektorý z predchádzajúcich tvarov
 - použitím úprav jednotlivých strán rovnice, využívajúcich úpravy výrazov a základné vlastnosti funkcií (*pozri 1.2 Číslo, premenné a výrazy, 2 Funkcie*),
 - pripočítaním (špeciálne odpočítaním) a vynásobením (špeciálne vydelením) oboch strán rovnice výrazom, umocnením (špeciálne odmocnením) oboch strán rovnice,
 - odstránením absolútnej hodnoty v prípade rovníc s jednou absolútnou hodnotou (*rozlišovaním dvoch vhodných prípadov*),
- pričom vie rozhodnúť
- či použitá úprava zachová alebo či môže zmeniť množinu riešení danej rovnice,
 - ktoré z koreňov rovnice, ktorá vznikla uvedenými úpravami, sú aj koreňmi pôvodnej rovnice, resp. pri použití postupov, ktoré mohli množinu potenciálnych koreňov zmenšiť, o ktorých číslach ešte treba zistiť, či sú koreňmi pôvodnej rovnice,
- riešiť kontextové (*slovné*) úlohy vedúce k rovniciam a interpretovať získané riešenia v jazyku pôvodného zadania,

(*sústavy rovníc*)

- opísať a geometricky interpretovať množinu všetkých riešení jednej a dvoch lineárnych rovníc s dvoma neznámymi (*pozri 3.2 Analytická geometria v rovine, 4.2 Súradnicová sústava v priestore*),
 - nájsť všetky riešenia sústavy 2 rovníc s 2 neznámymi, ktorú možno jednoducho upraviť na tvar $y = f(x) \wedge g(x, y) = 0$ (resp. $x = f(y) \wedge g(x, y) = 0$), pokiaľ vie riešiť rovnicu $g(x, f(x)) = 0$ (resp. $g(f(y), y) = 0$),
 - upravovať sústavy rovníc použitím
 - úprav jednotlivých strán rovnice, využívajúcich úpravy výrazov a základné vlastnosti elementárnych funkcií (*pozri 1.2 Číslo, premenné a výrazy, 2 Funkcie*),
 - pripočítania (špeciálne odpočítania) a vynásobenia (špeciálne vydelenia) oboch strán rovnice výrazom,
- pričom vie rozhodnúť,
- či použitá úprava zachová alebo či môže zmeniť množinu riešení danej sústavy,
 - ktoré z riešení sústavy, ktorá vznikla uvedenými úpravami, sú aj riešeniami pôvodnej sústavy, resp. pri použití postupov, ktoré mohli množinu potenciálnych riešení zmenšiť, o ktorých číslach ešte treba zistiť, či sú riešeniami pôvodnej sústavy,

(*nerovnice a ich sústavy*)

- nájsť množinu všetkých riešení nerovnice
 - $f(x) * L$, kde L je reálne číslo, $*$ je jeden zo znakov nerovnosti $<$, \leq , \geq , $>$, f je niektorá z funkcií $(ax + b)^a$, b^x , $\log_b x$, $|x - a|$, resp. množinu všetkých riešení tejto nerovnice ležiacich v danom intervale,
 - $f(x) * L$, kde f je niektorá z funkcií $\sin x$, $\cos x$, $\operatorname{tg} x$ a x je prvkom daného ohraničeného intervalu,

- $\frac{f(x)}{g(x)} * 0$ a $f(x)g(x) * 0$, pokiaľ vie riešiť nerovnice $f(x) * 0$, $g(x) * 0$, kde $*$ je znak nerovnosti,
- nájsť všetky riešenia nerovnic, ktorých riešenie možno postupmi uvedenými v nasledujúcej odrážke nahradiť riešením nerovnic uvedených v predchádzajúcej odrážke,
- pri riešení a úpravách nerovnic správne použiť
 - vynásobenie obidvoch strán nerovnice kladným alebo záporným číslom,
 - pripočítanie výrazu k obidvom stranám nerovnice,
- riešiť sústavu nerovnic s jednou neznámou v prípadoch, keď vie vyriešiť samostatne každú z daných nerovnic (*pozri prieniky a zjednotenia intervalov v 1.2 Čísla, premenné a výrazy*),
- vyznačiť na x -ovej osi riešenie nerovnice $f(x) * g(x)$, pokiaľ vie načrtnúť grafy funkcií $y = f(x)$, $y = g(x)$,
- v rovine opísať a geometricky interpretovať množinu všetkých riešení jednej nerovnice s dvoma neznámymi x , y , ktorú možno zapísať v tvare
 - $y * f(x)$ alebo $x * f(y)$ (kde $*$ je znak nerovnosti) v tých prípadoch, kedy vie načrtnúť graf funkcie $y = f(x)$, resp. $x = f(y)$,
 - $ax + by + c * 0$,
- riešiť kontextové (*slovné*) úlohy vedúce k nerovniciam a interpretovať získané riešenia v jazyku pôvodného zadania.

2 FUNKCIE

2.1 Funkcia a jej vlastnosti, postupnosti

Obsah

Pojmy:

premenná (veličina), „daná premenná je funkciou inej premennej“, funkcia, postupnosť, argument, funkčná hodnota, (n -tý) člen postupnosti, definičný obor a obor hodnôt funkcie, graf funkcie, rastúca, klesajúca, monotónna funkcia (postupnosť), maximum (minimum) funkcie (postupnosti), lokálne maximum a minimum funkcie, zhora (zdola) ohraničená funkcia (postupnosť), ohraničená funkcia (postupnosť), horné (dolné) ohraničenie, konštantná, prostá, **párna a nepárna**, inverzná, zložená, periodická funkcia, rekurentný vzťah, postupnosť daná rekurentne.

Vlastnosti a vzťahy:

- Rastúca (klesajúca) funkcia je prostá,
- k prostej funkcii existuje inverzná funkcia,
- graf inverznej funkcie f^{-1} je súmerný s grafom funkcie f podľa priamky $y = x$,
- $f(f^{-1}(x)) = x$,
- graf párnej funkcie f je súmerný podľa osi y ,
- graf nepárnej funkcie f je súmerný podľa bodu $[0, 0]$.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie:

- v jednoduchých prípadoch rozhodnúť, či niektorá z dvoch daných premenných veličín je funkciou druhej z nich a túto závislosť vyjadriť, ak je to možné urobiť pomocou predpisov funkcií, ktoré pozná,

- z daného grafu funkcie (postupnosti)
 - určiť približne
 - jej extrémny,
 - intervaly, na ktorých rastie (klesá),
 - zistiť, či je zdola (zhora) ohraničená, párna, nepárna,
- nájsť definičný obor danej funkcie, resp. rozhodnúť, či dané číslo patrí do definičného oboru danej funkcie (pozri 1.4 Rovnice, nerovnice a ich sústavy),
- rozhodnúť, či dané číslo patrí do oboru hodnôt danej funkcie (pozri 1.4 Rovnice, nerovnice a ich sústavy),
- nájsť funkčnú hodnotu funkcie v danom bode, určiť priesečníky jej grafu so súradnicovými osami, nájsť priesečníky grafov dvoch funkcií (pozri 1.4 Rovnice, nerovnice a ich sústavy),
- v prípade konštantnej funkcie a funkcií $ax + b$, $ax^2 + bx + c$, $\frac{ax + b}{cx + d}$, x^a , a^x , $\log_a x$, $\sin x$, $\cos x$,

$\operatorname{tg} x$

- určiť na danom intervale ich obor hodnôt,
- určiť intervaly, na ktorých sú tieto funkcie rastúce, resp. klesajúce,
- načrtnúť ich grafy,
- nájsť ich najväčšie, resp. najmenšie hodnoty na danom intervale $\langle a, b \rangle$,
- rozhodnúť, ktoré z nich sú na danom intervale I
 - prosté,
 - zhora (zdola) ohraničené,
 - párne, nepárne,
- načrtnúť grafy funkcií
 - $|ax + b|$,
 - $a + f(x)$, $f(a + x)$, $-f(x)$, $|f(x)|$, $a \cdot f(x)$, ak pozná graf funkcie f a opísať, ako vznikne uvedený graf z grafu funkcie f ,
- načrtnúť graf inverznej funkcie f^{-1} , ak pozná graf prostej funkcie f ,
- nájsť inverzné funkcie k funkciám $ax + b$, $\frac{ax + b}{cx + d}$, x^a , a^x , $\log_a x$,
- v jednoduchých prípadoch rozhodnúť o existencii riešenia rovnice $f(x) = 0$ (resp. $f(x) = a$), pokiaľ vie načrtnúť graf funkcie f ,
- graficky znázorniť na číselnej osi množinu riešení nerovnice $f(x) * a$, kde $*$ je jeden zo symbolov $<, \leq, \geq, >$, pokiaľ vie načrtnúť graf funkcie f ,
- nájsť všetky riešenia nerovnice $f(x) * a$, pokiaľ vie riešiť rovnicu $f(x) = a$ a súčasne vie načrtnúť graf funkcie f ,
- vypočítať hodnotu daného člena postupnosti danej jednoduchým rekurentným vzťahom.

2.2 Lineárna a kvadratická funkcia, aritmetická postupnosť

Obsah

Pojmy:

lineárna a kvadratická funkcia, aritmetická postupnosť, smernica priamky, diferenciacia aritmetickej postupnosti, vrchol paraboly.

Vlastnosti a vzťahy:

- Grafom lineárnej (kvadratickej) funkcie je priamka (parabola),

- lineárna (kvadratická) funkcia je jednoznačne určená funkčnými hodnotami v 2 (3) bodoch,
- vzťah medzi koeficientom pri lineárnom člene a rastom, resp. klesaním lineárnej funkcie,
- vzťah medzi diferenciou aritmetickej postupnosti a jej rastom, resp. klesaním,
- kvadratická funkcia má na R jediný globálny extrém, minimum v prípade kladného koeficientu pri kvadratickom člene, maximum v opačnom prípade,
- parabola (t.j. graf kvadratickej funkcie) je súmerná podľa rovnobežky s osou y , prechádzajúcej vrcholom paraboly.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie: (pozri tiež 2.1 Funkcia a jej vlastnosti, postupnosti)

- riešiť lineárne a kvadratické rovnice a nerovnice (pozri 1.4 Rovnice, nerovnice a ich sústavy), špeciálne vie nájsť priesečníky grafov 2 lineárnych (resp. 2 kvadratických) funkcií alebo lineárnej a kvadratickej funkcie,
- nájsť predpis lineárnej (alebo konštantnej) funkcie, ak pozná
 - hodnoty v 2 bodoch,
 - hodnotu v 1 bode a smernicu grafu tejto funkcie,
- nájsť predpis kvadratickej funkcie, ak pozná
 - jej hodnoty v 3 vhodne zvolených bodoch,
 - vrchol jej grafu a hodnotu v ďalšom bode,
- nájsť intervaly, na ktorých je daná lineárna alebo kvadratická funkcia rastúca, resp. klesajúca,
- nájsť, pokiaľ existuje, najväčšiu a najmenšiu hodnotu kvadratickej a lineárnej funkcie na danom intervale, špeciálne vie nájsť vrchol grafu kvadratickej funkcie, ak pozná jej predpis,
- určiť hodnotu ľubovoľného člena aritmetickej postupnosti, ak pozná
 - jeden jej člen a diferenciu,
 - dva rôzne členy,
- pre aritmetickú postupnosť (danú explicitne) napísať zodpovedajúci rekurentný vzťah,
- nájsť súčet n (pre konkrétne n) za sebou nasledujúcich členov danej aritmetickej postupnosti.

2.3 Mnohočleny a mocninové funkcie, lineárna lomená funkcia

Obsah

Pojmy:

mocnina, mocnina s prirodzeným, celočíselným a racionálnym exponentom, n -tá odmocnina, polynóm, mnohočlen, mocninová funkcia, koeficient pri n -tej mocnine (v *polynomickej funkcii*), exponent, lineárna lomená funkcia, asymptoty grafu lineárnej lomenej funkcie.

Vlastnosti a vzťahy:

- Polynóm stupňa n má najviac n rôznych reálnych koreňov,
- polynóm nepárneho stupňa má aspoň jeden reálny koreň,
- $x^{r+s} = x^r \cdot x^s$, $(x^r)^s = x^{rs}$, $\frac{1}{x^r} = x^{-r}$, $(xy)^r = x^r \cdot y^r$, $r, s \in \mathbb{Z}, \mathbb{Q}$,
- $\sqrt[m]{\sqrt[n]{x}} = \sqrt[m \cdot n]{x}$, $(\sqrt[n]{x})^m = \sqrt[n]{x^m}$, $\sqrt[n]{x} \cdot \sqrt[n]{y} = \sqrt[n]{xy}$, pre $x, y \geq 0, m, n \in \mathbb{N}$.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie: (pozri tiež 2.1 Funkcia a jej vlastnosti, postupnosti)

- použiť rovnosti z časti *Vlastnosti a vzťahy* pri úpravách výrazov (pozri 1.2 Čísla, premenné a výrazy),

- riešiť rovnice a nerovnice s polynomickými, mocninovými a lineárnymi lomenými funkciami (*pozri 1.4 Rovnice, nerovnice a ich sústavy*),
- schematicky načrtnúť a porovnať grafy funkcií $y = x^n$ pre rôzne hodnoty $n \in \mathbb{Z}$ na intervaloch $(-\infty, -1)$, $(-1, 0)$, $(0, 1)$, $(1, \infty)$,
- nájsť rovnice asymptot grafu lineárnej lomenej funkcie a načrtnúť graf tejto funkcie,
- nájsť intervaly, na ktorých je lineárna lomená funkcia rastúca, resp. klesajúca a nájsť k nej inverznú funkciu.

2.4 Logaritmicke a exponenciálne funkcie, geometrická postupnosť

Obsah

Pojmy:

exponenciálna a logaritmicke funkcia, základ exponenciálnej a logaritmickej funkcie, logaritmus, dekadický logaritmus, číslo e a prirodzený logaritmus, geometrická postupnosť, kvocient geometrickej postupnosti.

Vlastnosti a vzťahy:

- $a^{r+s} = a^r \cdot a^s$, $(a^r)^s = a^{rs}$, pre $a > 0$, $a \neq 1$, $r, s \in \mathbb{R}$,
- $a^{-x} = \frac{1}{a^x}$,
- $a^x = b \Leftrightarrow x = \log_a b$, pre $a > 0$, $a \neq 1$, $b > 0$, $x \in \mathbb{R}$,
- $\log_a r + \log_a s = \log_a rs$, $\log_a r - \log_a s = \log_a \frac{r}{s}$, pre $a > 0$, $a \neq 1$, $r, s > 0$,
- $\log_a (r^s) = s \log_a r$, pre $a > 0$, $a \neq 1$, $r > 0$, $s \in \mathbb{R}$,
- $a^{\log_a x} = x$, pre $a > 0$, $a \neq 1$, $x > 0$.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie: (*pozri tiež 2.1 Funkcia a jej vlastnosti, postupnosti*)

(*exponenciálna funkcia*)

- použiť rovnosti uvedené v časti *Vlastnosti a vzťahy* pri úprave výrazov (*pozri 1.2 Číslo, premenné a výrazy*),
- riešiť exponenciálne rovnice a nerovnice (*pozri 1.4 Rovnice, nerovnice a ich sústavy*),
- rozhodnúť o raste, resp. klesaní funkcie a^x v závislosti od čísla a a vie načrtnúť graf tejto funkcie s vyznačením jeho významných bodov (t.j. $[0, 1]$, $[1, a]$),
- rozhodnúť o ohraničenosti zhora, resp. zdola funkcie a^x na danom intervale,
- vyjadriť n -tý člen geometrickej postupnosti (pre konkrétne n) pomocou jej prvého (alebo iného než n -tého) člena a kvocientu q ,
- nájsť súčet n za sebou nasledujúcich členov geometrickej postupnosti (pre konkrétne n),
- rozhodnúť o raste, resp. klesaní geometrickej postupnosti v závislosti od jej prvého člena a kvocientu,

(*logaritmicke funkcia*)

- použiť rovnosti uvedené v časti *Vlastnosti a vzťahy* pri úpravách výrazov (*pozri 1.2 Číslo, premenné a výrazy*),
- riešiť logaritmicke rovnice a nerovnice (*pozri 1.4 Rovnice, nerovnice a ich sústavy*),
- rozhodnúť o raste, resp. klesaní funkcie $\log_a x$ v závislosti od čísla a a vie načrtnúť graf tejto funkcie s vyznačením jeho významných bodov (t.j. $[1, 0]$, $[a, 1]$),
- rozhodnúť o ohraničenosti zhora, resp. zdola logaritmickej funkcie na danom intervale,

- vyriešiť jednoduché príklady na výpočet úrokov.

2.5 Goniometrické funkcie

Obsah

Pojmy:

π , goniometrická funkcia, sínus, kosínus, tangens, (najmenšia) perióda, jednotková kružnica, oblúčková miera, stupňová miera, uhol základnej veľkosti.

Vlastnosti a vzťahy:

- Hodnoty goniometrických funkcií pre uhly $0, \frac{\pi}{6}, \frac{\pi}{4}, \frac{\pi}{3}, \frac{\pi}{2}$,
- vzťahy pre sínus a kosínus dvojnásobného uhla:
 $\sin 2\alpha = 2 \sin \alpha \cdot \cos \alpha$, $\cos 2\alpha = \cos^2 \alpha - \sin^2 \alpha$,
- $\operatorname{tg} \alpha = \frac{\sin \alpha}{\cos \alpha}$, $\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1$, $\cos\left(\frac{\pi}{2} - \alpha\right) = \sin \alpha$, $\sin\left(\frac{\pi}{2} - \alpha\right) = \cos \alpha$,
 $\sin(-\alpha) = -\sin \alpha$, $\cos(-\alpha) = \cos \alpha$, $\operatorname{tg}(-\alpha) = -\operatorname{tg} \alpha$,
 $\sin(\pi + \alpha) = -\sin \alpha$, $\cos(\pi + \alpha) = -\cos \alpha$,
- graf funkcie kosínus vznikne posunutím grafu funkcie sínus,
- periodickosť a najmenšie periódy jednotlivých goniometrických funkcií.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie: (pozri tiež 2.1 Funkcia a jej vlastnosti, postupnosti)

- použiť rovnosti uvedené v časti *Vlastnosti a vzťahy* pri úprave goniometrických výrazov (pozri 1.2 Čísla, premenné a výrazy),
- nájsť pomocou kalkulačky riešenie rovnice $f(x) = a$, kde f je goniometrická funkcia, a to aj v prípade, že na kalkulačne niektoré goniometrické alebo inverzné goniometrické funkcie nie sú (pozri tiež 1.2 Čísla, premenné a výrazy),
- riešiť goniometrické rovnice a nerovnice (pozri 1.4 Rovnice, nerovnice a ich sústavy),
- vyjadriť hodnoty goniometrických funkcií pre uhly $\alpha \in \left(0, \frac{\pi}{2}\right)$ ako pomery strán pravouhlého trojuholníka,
- použiť goniometrické funkcie pri výpočte prvkov pravouhlého trojuholníka (pozri tiež 3.1 Základné rovinné útvary),
- vyjadriť (na základe znalosti súmerností a periodickosti grafov goniometrických funkcií) $\sin \alpha$, $\cos \alpha$, $\operatorname{tg} \alpha$ pre $\alpha \in \mathbb{R}$ ako sínus, kosínus alebo tangens vhodného uhla $\beta \in \left(0, \frac{\pi}{2}\right)$,
- nájsť hodnoty všetkých goniometrických funkcií pre daný argument, ak pre tento argument pozná hodnotu aspoň jednej z nich,
- načrtnúť grafy funkcií $\sin x$, $\cos x$, $\operatorname{tg} x$, určiť hodnoty v bodoch $0, \frac{\pi}{6}, \frac{\pi}{4}, \frac{\pi}{3}, \frac{\pi}{2}$, určiť najmenšie periódy týchto grafov,
- určiť podintervaly daného ohraničeného intervalu, na ktorých sú funkcie $\sin x$, $\cos x$, $\operatorname{tg} x$ rastúce, resp. klesajúce,
- rozhodnúť o ohraničenosti funkcie $\operatorname{tg} x$ na danom intervale,
- načrtnúť grafy funkcií $k(f(x))$, $f(kx)$, $f(ax + b)$, $f(x) + a$, kde $k, a, b \in \mathbb{R}$ a f je niektorá z goniometrických funkcií, určiť priesečníky grafov týchto funkcií s x -ovou osou a ich periódu

a v prípade $f(x) = \sin x$ alebo $f(x) = \cos x$ aj najmenšie a najväčšie hodnoty.

3 PLANIMETRIA

3.1 Základné rovinné útvary

Obsah

Pojmy:

a) Lineárne útvary

bod, priamka, polpriamka, úsečka, stred úsečky, deliaci pomer, polrovina, rovnobežné a rôznobežné priamky, uhol (ostrý, pravý, priamy, tupý), susedné, vrcholové, súhlasné a striedavé uhly, os úsečky, os uhla, uhol dvoch priamok, kolmé priamky, kolmica, vzdialenosť (dvoch bodov, bodu od priamky, rovnobežných priamok).

b) Trojuholník

trojuholník (ostrouhlý, pravouhlý, tupouhlý, rovnoramenný a rovnostranný trojuholník), vrchol, strana (ako vzdialenosť, ako úsečka), výška (ako vzdialenosť, ako úsečka i ako priamka), uhol, ťažnica, ťažisko, stredná priečka, kružnica trojuholníku opísaná, kružnica do trojuholníka vpísaná, obvod a plošný obsah trojuholníka, trojuholníková nerovnosť, Pytagorova veta, Euklidove vety, sínusová a kosínusová veta.

c) Kružnica a kruh

stred, polomer (ako číslo i ako úsečka), priemer, tetiva, kružnicový oblúk, dotyčnica, sečnica a nesečnica, stredový a obvodový uhol, obvod kruhu a dĺžka kružnicového oblúka, kruhový výsek a odsek, medzikružie, obsah kruhu a kruhového výseku, spoločné (vonkajšie, vnútorné) dotyčnice dvoch kružníc.

d) Štvoruholníky a mnohoúholníky

vrchol, strana (ako vzdialenosť, ako úsečka), uhlopriečka, uhol, konvexný štvoruholník, rovnobežník, kosoštvorec, obdĺžnik, štvorec, lichobežník, rovnoramenný lichobežník, základňa a rameno lichobežníka, výška rovnobežníka a lichobežníka, plošný obsah rovnobežníka a lichobežníka, konvexné, nekonvexné a pravidelné mnohoúholníky, obsah mnohoúholníka.

Vlastnosti a vzťahy:

a) Lineárne útvary

- Súhlasné uhly pri dvoch rovnobežkách sú rovnaké,
- striedavé uhly pri dvoch rovnobežkách sú rovnaké,
- súčet susedných uhlov je 180° ,
- vrcholové uhly sú rovnaké.

b) Trojuholník

- Trojuholníková nerovnosť,
- súčet vnútorných uhlov trojuholníka,
- oproti väčšej (menšej) strane leží väčší (menší) uhol, oproti rovnakým stranám ležia rovnaké uhly,
- delenie ťažníc ťažiskom,
- priesečník osí strán je stred opísanej kružnice, priesečník osí uhlov je stred vpísanej kružnice,
- vyjadrenie obsahu trojuholníka pomocou
 - dĺžky strany a k nej príslušnej výšky,
 - dĺžky dvoch strán a sínusu uhla týmito stranami zovretého,
- Pytagorova veta, goniometria pravouhlého trojuholníka (pozri 2.5. Goniometrické funkcie),
- vyjadrenie kosínusov uhlov trojuholníka pomocou dĺžok strán (kosínusová veta),
- $\frac{\sin \alpha}{\sin \beta} = \frac{a}{b}$, $\frac{\sin \beta}{\sin \gamma} = \frac{b}{c}$, $\frac{\sin \alpha}{\sin \gamma} = \frac{a}{c}$ (sínusová veta),
- zhodné a podobné trojuholníky, vety o zhodnosti (sss, sus, usu, Ssu) a podobnosti (sss, sus, uu) trojuholníkov, Euklidove vety,
- vzťah medzi pomerom podobnosti dvoch trojuholníkov a

- dĺžkami odpovedajúcich si úsečiek,
- veľkosťami odpovedajúcich si uhlov,
- ich plošnými obsahmi.

c) *Kružnica a kruh*

- Kružnica je jednoznačne určená stredom a polomerom, resp. tromi svojimi bodmi,
- žiadne tri body kružnice neležia na priamke,
- kolmosť dotyčnice k príslušnému polomeru kružnice,
- Tálesova veta, vzťah medzi stredovým uhlom a obvodovými uhlami príslušnými k danej tetive,
- závislosť vzájomnej polohy kružnice a priamky na polomere kružnice a vzdialenosti jej stredu od priamky,
- dotykový bod dvoch kružníc leží na spojnici stredov kružníc, závislosť vzájomnej polohy dvoch kružníc od vzdialenosti stredov kružníc a ich polomerov,
- vzťahy pre výpočet obvodu a obsahu kruhu, dĺžky kružnicového oblúka a obsahu kruhového výseku.

d) *Štvoruholníky a mnohouholníky*

- Rovnobežnosť a rovnaká veľkosť protíahlých strán rovnobežníka,
- rozpoľovanie uhlopriečok v rovnobežníku,
- rovnosť protíahlých vnútorných uhlov v rovnobežníku,
- súčet susedných uhlov rovnobežníka,
- súčet vnútorných uhlov lichobežníka prilahlých k jeho ramenu,
- uhlopriečky kosoštvorca sú na seba kolmé a rozpoľujú vnútorné uhly,
- zhodnosť uhlopriečok obdĺžnika a štvorca,
- rovnobežník je stredovo súmerný,
- obdĺžnik a štvorec sú súmerné podľa osí strán,
- kosoštvorec je súmerný podľa uhlopriečok,
- rovnoramenný lichobežník je súmerný podľa osi základní,
- pravidelnému n -uholníku sa dá vpísať a opísať kružnica,
- v rovnoramennom lichobežníku sú rovnaké uhlopriečky a rovnaké uhly pri základni,
- obsah rovnobežníka vyjadrený pomocou strany a príslušnej výšky, resp. pomocou susedných strán a uhla medzi nimi,
- obsah lichobežníka vyjadrený pomocou výšky a veľkosti základní.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie:

- približne vypočítať obvod a obsah narysovaných trojuholníkov, n -uholníkov, kruhov a ich častí,
- vypočítať v trojuholníku, jednoznačne určenom jeho stranami, resp. stranami a uhlami, zvyšné strany a uhly, dĺžky ťažníc, výšok, obvod a obsah,
- rozhodnúť, či sú dva trojuholníky zhodné alebo podobné,
- vlastnosti zhodnosti a podobnosti použiť vo výpočtoch,
- vypočítať obvod a obsah kruhu a kruhového výseku,
- rozhodnúť o vzájomnej polohe
 - priamky a kružnice,
 - dvoch kružníc, ak pozná ich polomery a vzdialenosť stredov,
- vypočítať plošný obsah rovnobežníka, lichobežníka, resp. rozkladom na trojuholníky aj obsah iných mnohouholníkov,
- vypočítať uhol medzi uhlopriečkami, resp. medzi uhlopriečkou a stranou, v pravidelnom mnohouholníku.

3.2 Analytická geometria v rovine

Obsah

Pojmy:

(karteziánska) súradnicová sústava na priamke (číselná os) a v rovine, súradnice bodu, všeobecná rovnica priamky, smernica priamky, smernicový tvar rovnice priamky, rovnica kružnice, vektor, umiestnenie vektora, súradnice vektora, vektor opačný k danému vektoru, nulový vektor, súčet a rozdiel dvoch vektorov, násobok vektora číslom, dĺžka vektora, skalárny súčin vektorov, parametrické rovnice priamky, smerový a normálový vektor priamky.

Vlastnosti a vzťahy:

- Vyjadrenie vzdialenosti dvoch bodov pomocou ich súradníc,
- vzťah medzi smernicami dvoch rovnobežných, resp. kolmých priamok,
- vzťah medzi koeficientmi všeobecných rovníc dvoch rovnobežných, resp. kolmých priamok,
- aspoň jeden vzťah alebo postup pre výpočet
 - uhla dvoch priamok (*napr. pomocou skalárneho súčinu, kosínusovej vety alebo smerníc*),
 - vzdialenosti bodu od priamky,
- geometrická interpretácia súčtu dvoch vektorov a násobku vektora reálnym číslom a ich vyjadrenie pomocou súradníc daných vektorov,
- body A , B a C ležia na jednej priamke, ak jeden z vektorov $B - A$ a $C - A$ je násobkom druhého,
- vzťah medzi smerovými vektormi dvoch rovnobežných priamok,
- vzdialenosť dvoch bodov ako dĺžka vektora,
- kolmosť dvoch priamok a jej vzťah so skalárnym súčinom ich smerových vektorov,
- vyjadrenie skalárneho súčinu vektorov pomocou dĺžok vektorov a kosínusu ich uhla (resp. vyjadrenie kosínusu uhla dvoch vektorov pomocou ich skalárneho súčinu a ich dĺžok), vyjadrenie skalárneho súčinu vektorov pomocou ich súradníc,
- vzťah medzi koeficientmi všeobecnej rovnice priamky a normálovým vektorom priamky.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie:

- zostrojiť (v danej súradnicovej sústave) obrazy bodov, ak pozná ich súradnice a určiť súradnice daných bodov,
- vypočítať súradnice stredu úsečky, resp. bodu, ktorý úsečku rozdeľuje v danom pomere,
- napísať analytické vyjadrenie priamky
 - prechádzajúcej dvoma danými bodmi,
 - prechádzajúcej daným bodom rovnobežne s danou priamkou,
 - prechádzajúcej daným bodom kolmo na danú priamku,
- určiť vzájomnú polohu dvoch priamok (ak sú dané ich rovnice) a nájsť súradnice ich prípadného priesečníka,
- vypočítať
 - vzdialenosť dvoch bodov,
 - vzdialenosť bodu od priamky,
 - vzdialenosť dvoch rovnobežných priamok,
 - obsah trojuholníka určeného jeho vrcholmi,
 - uhol dvoch priamok,
- napísať rovnicu kružnice
 - ak pozná jej stred a polomer,
 - v tvare $x^2 + ax + y^2 + by + c = 0$, ak pozná tri body, ktorými kružnica prechádza,
- určiť z rovnice kružnice jej stred a polomer,

- opísať v súradnicovej sústave pomocou rovníc a nerovníc úsečku, kružnicu, polrovinu a kruh,
- rozhodnúť o vzájomnej polohe
 - priamky a kružnice,
 - dvoch kružníc,
 ak pozná ich rovnice,
- pri riešení planimetrických úloh používať analytickú metódu, t. j. vie
 - vhodne si zvoliť súradnicovú sústavu a algebraicky spracovať zadanie,
 - pomocou vedomostí z algebry a poznatkov o vektoroch algebraicky vyriešiť úlohu,
 - algebraický výsledok interpretovať v geometrickom kontexte úlohy.

3.3 Množiny bodov daných vlastností a ich analytické vyjadrenie

Obsah

Pojmy:

množina bodov danej vlastnosti.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie:

- geometricky opísať, načrtnúť a nájsť (v danej alebo vhodne zvolenej súradnicovej sústave) analytické vyjadrenie množiny bodov s konštantnou vzdialenosťou od
 - bodu,
 - priamky,
 - kružnice,
- geometricky opísať a načrtnúť množiny bodov,
 - z ktorých vidieť danú úsečku pod daným uhlom,
 - ktoré majú rovnakú vzdialenosť od
 - dvoch bodov,
 - dvoch rovnobežných priamok,
 - dvoch rôznobežných priamok,
- geometricky opísať a načrtnúť množiny bodov, ktoré majú
 - od daného bodu vzdialenosť menšiu (väčšiu) ako dané kladné číslo,
 - od danej priamky vzdialenosť menšiu (väčšiu) ako dané kladné číslo,
 - od jedného bodu väčšiu vzdialenosť ako od druhého bodu,
 - od jednej danej priamky väčšiu vzdialenosť ako od druhej danej priamky,
- znázorniť množinu bodov $[x, y]$, pre ktoré platí
 - $y * f(x)$, kde $*$ je jeden zo znakov $<, \leq, \geq, >$ a f je predpis funkcie, ktorej graf vie žiak znázorniť (pozri 2.1 Funkcia a jej vlastnosti, postupnosti),
 - $ax + by + c * 0$,
 a v jednoduchých prípadoch aj množinu bodov $[x, y]$, ktorá je opísaná sústavou dvoch z predchádzajúcich nerovníc (pozri tiež 1.4 Rovnice, nerovnice a ich sústavy),
- tieto množiny bodov použiť pri riešení jednoduchých konštrukčných úloh (pozri 3.5 Konštrukčné úlohy).

3.4 Zhodné a podobné zobrazenia

Obsah

Pojmy:

zhodné zobrazenie, osová súmernosť, os súmernosti, posunutie, stredová súmernosť, stred súmernosti, otočenie, stred otočenia, orientovaný uhol a jeho veľkosť, uhol otočenia, osovo a stredovo súmerný útvar,

podobné zobrazenie, pomer podobnosti, rovnol'ahlosť, stred a koeficient rovnol'ahlosti, samodružný bod.

Vlastnosti a vzťahy:

- Stredová súmernosť je jednoznačne určená stredom súmernosti, resp. dvoma odpovedajúcimi si bodmi,
- osová súmernosť je jednoznačne určená osou súmernosti, resp. dvoma odpovedajúcimi si bodmi,
- otočenie je jednoznačne určené stredom a uhlom otáčania,
- posunutie je jednoznačne určené vektorom posunutia, resp. dvoma odpovedajúcimi si bodmi,
- vzťah medzi orientovaným uhlom a jeho veľkosťami,
- rovnobežník je stredovo súmerný,
- obdĺžnik a štvorec sú súmerné podľa osí strán,
- kosoštvorec je súmerný podľa uhlopriečok,
- rovnoramenný lichobežník je súmerný podľa osi základní,
- nech A, B sú dva osovo súmerné body podľa priamky p , potom AB je kolmá na p a stred AB leží na p ,
- priamka a jej obraz v posunutí sú rovnobežné,
- rovnol'ahlosť je jednoznačne určená stredom a koeficientom rovnol'ahlosti, dvoma vhodne zvolenými dvojicami odpovedajúcich si bodov,
- dve rovnol'ahlé priamky sú rovnobežné,
- každé dve nerovnaké rovnobežné úsečky sú rovnol'ahlé (dvoma spôsobmi),
- každé dve kružnice s rôznym polomerom sú si podobné (sú rovnol'ahlé),
- vonkajšie (vnútorné) spoločné dotyčnice dvoch kružníc sa pretínajú v strede rovnol'ahlosti,
- vzťah medzi pomerom podobnosti dvoch útvarov a
 - dĺžkami zodpovedajúcich si úsečiek,
 - veľkosťami zodpovedajúcich si uhlov,
 - ich plošnými obsahmi.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie:

- zobraziť daný bod (útvár, graf) v danom zhodnom alebo podobnom zobrazení,
- rozhodnúť, či je daný útvar osovo (stredovo) súmerný,
- napísať súradnice bodu (rovnicu priamky, úsečky, kružnice), ktorý je obrazom daného bodu (danej priamky, úsečky, kružnice)
 - v súmernosti podľa začiatku súradnicovej sústavy,
 - v súmernosti podľa niektorej súradnicovej osi alebo podľa priamky $y = x$,
 - v posunutí,
- zostrojiť
 - stredy rovnol'ahlosti dvoch daných kružníc,
 - obraz daného útvaru v danom zhodnom zobrazení alebo rovnol'ahlosti, resp. útvar podobný s daným útvarom, pri danom pomere podobnosti.

3.5 Konštrukčné úlohy

Obsah

Pojmy:

rozbor, náčrt, konštrukcia, postup konštrukcie.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie:

- zdôvodniť postup konštrukcie, t. j. urobiť rozbor jednoduchých konštrukčných úloh, pričom vie

použiť

- nasledujúce základné konštrukcie (*na ktoré sa môže pri opise postupu zložitejších konštrukčných úloh odvolávať bez toho, aby ich podrobne rozpisoval*):
 - rovnobežku s danou priamkou daným bodom,
 - rovnobežku s danou priamkou v predpísanej vzdialenosti,
 - os úsečky, os uhla,
 - priamku, ktorá prechádza daným bodom a zvierá s danou priamkou daný uhol,
 - úsečku dĺžky $\frac{ab}{c}$ (pomocou podobnosti), kde a, b, c sú dĺžky narysovaných úsečiek,
 - rozdeliť úsečku v danom pomere,
 - trojuholník určený:
 - tromi stranami,
 - dvoma stranami a uhlom,
 - dvoma uhlami a stranou,
 - kružnicu
 - trojuholníku opisanú,
 - do trojuholníka vpísanú,
 - dotyčnicu kružnice
 - v danom bode kružnice,
 - z daného bodu ležiaceho mimo kružnice,
 - rovnobežnú s danou priamkou,
 - stredy rovnôľahlosti dvoch kružníc a spoločné dotyčnice dvoch kružníc,
 - obraz daného bodu, úsečky, priamky, kružnice v danom zhodnom zobrazení, **resp. v rovnôľahlosti** (*pozri 3. 4 Zhodné a podobné zobrazenia*),
 - množiny bodov daných vlastností, uvedené v prvej a druhej odrážke v 3.3 *Množiny bodov daných vlastností a ich analytické vyjadrenie*,
 - množiny bodov daných vlastností,
- pri kreslení náčrtu, pri rozbere úlohy rozlíšiť jednotlivé možnosti zadania (*napr. „výška leží v trojuholníku“ a „výška je mimo trojuholníka“*),
- na základe vykonaného (daného) rozboru napísať postup konštrukcie,
- uskutočniť konštrukciu danú opisom,
- určiť počet riešení v prípade číselne zadaných úloh.

4 STEROMETRIA

4.1 Základné spôsoby zobrazovania priestoru do roviny

Obsah

Pojmy:

premietanie (voľné rovnobežné premietanie), priemet **bodu**, priestorového útvaru do roviny.

Vlastnosti a vzťahy:

- Voľné rovnobežné premietanie zachováva deliaci pomer a rovnobežnosť.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie:

- použiť vlastnosti voľného rovnobežného premietania pri zobrazovaní kocky, pravidelných hranolov.

4.2 Súradnicová sústava v priestore

Obsah

Pojmy:

(karteziánska) sústava súradníc v priestore, bod a jeho súradnice, vzdialenosť bodov.

Vlastnosti a vzťahy:

- Vyjadrenie vzdialenosti dvoch bodov pomocou ich súradníc.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie:

- zostrojiť (v danej súradnicovej sústave) obrazy bodov, ak pozná ich súradnice a určiť súradnice daných bodov,
- určiť súradnice stredu úsečky,
- špeciálne vo vhodne zvolenej súradnicovej sústave opísať vrcholy daného kvádra.

4.3 Lineárne útvary v priestore – polohové úlohy

Obsah

Pojmy:

bod, priamka a rovina v priestore, rovnobežné, rôznobežné a mimobežné priamky, rovnobežnosť a rôznobežnosť priamky a roviny, rovnobežné a rôznobežné roviny, priesečnica dvoch rovín, rez telesa rovinou.

Vlastnosti a vzťahy:

- Rovnobežné (rôznobežné) priamky ležia v jednej rovine, mimobežné priamky neležia v jednej rovine,
- priesečnice roviny s dvoma rovnobežnými rovinami sú rovnobežné.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie:

- opísať možnosti pre vzájomné polohy ľubovoľných dvoch lineárnych útvarov,
- rozhodnúť o vzájomnej polohe dvoch lineárnych útvarov pomocou ich obrazu vo voľnom rovnobežnom premietaní,
- zostrojiť vo voľnom rovnobežnom priemete jednoduchého telesa (kocky, resp. hranola) priesečník priamky (určenej dvoma bodmi ležiacimi v rovinách stien kocky, resp. hranola) s rovinou steny daného telesa,
- zostrojiť rovinný rez kocky, kvádra rovinou určenou tromi bodmi ležiacimi v rovinách stien, z ktorých aspoň dva ležia v tej istej stene daného telesa.

4.4 Lineárne útvary v priestore – metrické úlohy

Obsah

Pojmy:

uhol dvoch priamok, kolmosť priamok a rovín, priamka kolmá k rovine, uhol dvoch rovín, kolmý priemet bodu a priamky do roviny, vzdialenosť dvoch lineárnych útvarov (dvoch bodov, bodu od roviny, bodu od priamky, vzdialenosť rovnobežných priamok, priamky a roviny s ňou rovnobežnej, vzdialenosť rovnobežných rovín), uhol priamky s rovinou.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie:

- na zobrazených telesách označiť
 - úsečky, ktorých skutočná veľkosť predstavuje vzdialenosť daných lineárnych útvarov,
 - uhly, ktorých skutočná veľkosť predstavuje uhol daných lineárnych útvarov.

4.5 Telesá**Obsah***Pojmy:*

teleso, mnohosten, vrchol, hrana, stena, kocka, sieť kocky, hranol, kolmý a pravidelný hranol, kváder, rovnobežnosten, ihlan, štvorsten, pravidelný štvorsten, podstava, výšky v štvorstene, guľa, valec, kužeľ, objemy a povrchy telies.

Vlastnosti a vzťahy:

- Vzťahy pre výpočty objemov a povrchov telies.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie:

- rozhodnúť, či daná sieť je sieťou telesa daného obrazom vo voľnom rovnobežnom premietaní,
- načrtnúť sieť telesa daného obrazom vo voľnom rovnobežnom premietaní,
- riešiť úlohy, ktorých súčasťou je výpočet objemu, resp. povrchu kocky, kvádra, pravidelného kolmého hranola, pravidelného ihlana, gule, valca, kužeľa a vie pri tom nájsť a aktívne použiť vzťahy pre výpočet objemov a povrchov telies potrebné pre vyriešenie úlohy.

5 KOMBINATORIKA, PRAVDEPODOBNOŠŤ A ŠTATISTIKA**5.1 Kombinatorika a pravdepodobnosť****Obsah***Pojmy:*

(kombinatorické) pravidlo súčtu, (kombinatorické) pravidlo súčinu, permutácie a **permutácie s opakovaním**, variácie a variácie s opakovaním, kombinácie, faktoriál, kombinačné číslo, Pascalov trojuholník, pravdepodobnosť, doplnková pravdepodobnosť, **geometrická pravdepodobnosť**, náhodný jav, nezávislé javy.

Vlastnosti a vzťahy:

- $n! = 1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot \dots \cdot n$, $0! = 1$,
- $\binom{n}{k} = \frac{n!}{k!(n-k)!}$, $C_k(n) = \binom{n}{k}$, $V_k(n) = \frac{n!}{(n-k)!}$, $P_n = n!$, $V_k' = n^k$, $P_{n_1, n_2, \dots, n_k}' = \frac{n!}{n_1! n_2! \dots n_k!}$
- $\binom{n}{k} = \binom{n}{n-k}$, $\binom{n}{k} + \binom{n}{k+1} = \binom{n+1}{k+1}$,
- pre pravdepodobnosť P udalosti A platí $0 \leq P(A) \leq 1$,
- $P(A) + P(A') = 1$, kde A' je doplnková udalosť k udalosti A ,

- pravdepodobnosť istej udalosti je 1,
- $P(A \cap B) = P(A) \cdot P(B)$, ak A, B sú nezávislé javy,
- $P(A \cup B) = P(A) + P(B) - P(A \cap B)$.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie:

- riešiť jednoduché kombinatorické úlohy
 - vypisovaním všetkých možností, pričom
 - vie vytvoriť systém (strom logických možností) na vypisovanie všetkých možností (ak sa v tomto strome vyskytujú niektoré možnosti viackrát, vie určiť násobnosť ich výskytu),
 - dokáže objaviť podstatu daného systému a pokračovať vo vypisovaní všetkých možností,
 - na základe vytvoreného systému vypisovania všetkých možností určiť (pri väčšom počte možností algebraickým spracovaním) počet všetkých možností,
 - použitím kombinatorického pravidla súčtu a súčinu,
 - využitím vzťahov pre počet kombinácií, variácií, variácií s opakovaním, permutácií a permutácií s opakovaním,
- použiť pri úprave výrazov rovnosti uvedené v časti *Vlastnosti a vzťahy* (pozri 1.2 Čísla, premenné a výrazy),
- rozhodnúť
 - o závislosti javov A, B , ak pozná $P(A), P(B)$ a $P(A \cap B)$,
 - v jednoduchých prípadoch o správnosti použitia rovnosti $P(A \cap B) = P(A) \cdot P(B)$,
- riešiť úlohy na pravdepodobnosť, založené na
 - hľadaní pomeru všetkých priaznivých a všetkých možností, resp. všetkých nepriaznivých a všetkých priaznivých možností, ak vie tieto počty určiť riešením jednoduchých kombinatorických úloh,
 - doplnkovej pravdepodobnosti,
 - využítí geometrickej pravdepodobnosti.

5.2 Štatistika

Obsah

Pojmy:

diagram – graf (stĺpcový, obrázkový, kruhový, lomený, spojitý, histogram), základný súbor, výberový súbor, rozdelenie, modus, medián, aritmetický priemer (aj viac ako dvoch čísel), stredná hodnota, smerodajná odchýlka, rozptyl, triedenie.

Vlastnosti a vzťahy:

- Vzťah pre výpočet rozptylu.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Žiak vie:

- vypočítať aritmetický priemer daných čísel,
- získavať informácie z rôznych tabuliek (napr. autobusová tabuľka) a diagramov,
- spracovať údaje do vhodných diagramov,
- zistiť v danom súbore modus, medián, strednú hodnotu, priemer,
- pomocou vhodného softvéru zistiť v danom súbore rozptyl, smerodajnú odchýlku a uviesť štatistickú interpretáciu získaných výsledkov,
- uviesť príklad súboru s požadovanými podmienkami na modus, medián, strednú hodnotu, priemer, rozptyl, smerodajnú odchýlku,

- znázorniť a vyhodnotiť namerané hodnoty,
- urobiť triedenie a znázorniť ho.

ÚPRAVY CIEĽOVÝCH POŽIADAVIEK NA VEDOMOSTI A ZRUČNOSTI MATURANTOV Z MATEMATIKY PRE ŽIAKOV SO ZDRAVOTNÝM ZNEVÝHODNENÍM

Žiaci so sluchovým postihnutím

Cieľové požiadavky z matematiky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci so zrakovým postihnutím

Úlohy, ktoré vyžadujú vizuálnu skúsenosť, sa upravujú, nahrádzajú slovným opisom alebo vypúšťajú.

Žiaci s telesným postihnutím

Konštrukčné úlohy sa nahrádzajú slovným opisom jednotlivých krokov konštrukcie (podľa druhu a stupňa telesného postihnutia).

Žiaci s vývinovými poruchami učenia alebo správania

Cieľové požiadavky z matematiky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiakom s vývinovou poruchou učenia – dyskalkúlia – neodporúčame konať maturitnú skúšku z matematiky.

Žiaci s narušenou komunikačnou schopnosťou

Cieľové požiadavky z matematiky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci chorí a zdravotne oslabení

Cieľové požiadavky z matematiky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami

Cieľové požiadavky z matematiky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci s poruchami správania

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Žiaci s poruchou aktivity a pozornosti

Cieľové požiadavky pre túto skupinu žiakov sú totožné s cieľovými požiadavkami pre intaktných žiakov.

Autori:

RNDr. Pavol Černek,

RNDr. Marián Hanula

CSc., RNDr. Vladimír Jodas

doc. RNDr. Zbyněk Kubáček, CSc.